
ГАВРИЛЮК С.М.,
кандидат педагогічних наук,
доцент, докторант УДПУ
імені Павла Тичини,
м. Умань

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ

У статті актуалізовано значимість розвитку творчої особистості у процесі фахової підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у вищому навчальному закладі; визначено концепцію підготовки майбутніх вихователів до педагогічної творчості. Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови забезпечення ефективної підготовки майбутніх вихователів до творчої професійної діяльності в сучасному дошкільному навчальному закладі.

Ключові слова: «педагогічна творчість», «креативність», «творчий потенціал», «професіоналізм», «організаційно-педагогічні умови».

В статье актуализирована значимость развития творческой личности в процессе профессиональной подготовки будущих специалистов дошкольного образования в высшем учебном заведении; определена концепция подготовки будущих воспитателей к педагогическому творчеству. Теоретически обосновано и экспериментально проверены организационно-педагогические условия обеспечения эффективной подготовки будущих воспитателей к творческой профессиональной деятельности в современном дошкольном учреждении.

Ключевые слова: «педагогическое творчество», «креативность», «творческий потенциал», «профессионализм», «организационно - педагогические условия».

The importance of development of creative personality in the process of professional training of the future specialists of pre-school education in establishment (institution) of higher education is updated. The author defines the concept of the future tutors training for the pedagogical creativity. Such organizational-pedagogical conditions are theoretically substantiated and experimentally verified: effective training providing of the future tutors for the creative professional activity in the modern pre-school institution; the creation of developing educational space; individualization of students teaching; organization of subject human relations between teachers and students; organization of the success situations; the transformation of the authoritarian pedagogy to the tolerance pedagogy. In the conclusion the opinion is revealed, that following factors will contribute to the professional students growth and will provide successful creative result of their future professional activity: familiarization with innovative techniques of creative activities organizing for preschool aged children, enriching of their knowledge of pedagogy creativity, professional skills development, development of national and personal values, development of creative abilities, motives and character qualities.

Key words : pedagogical creativity, creativity, creative potential, professionalism, organizational-pedagogical conditions.

Одним із пріоритетних напрямів реформування вищої професійної школи, визначеної в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, поставлено завдання підготовки фахівців, здатних до творчої професійної діяльності [11].

Важливість розв'язання окресленої проблеми підкреслюється в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, яка визначає підготовку педагогічних кадрів у нашій державі як центральне завдання модернізації освіти, провідний принцип державної освітньої політики [10].

Нові стратегічні рамки європейського співробітництва в галузі професійної підготовки фахівців до 2020 року визначила Рада ЄС. («ЕТ 2020») [19], одним із важливих завдань освітньої політики ЄС є розвиток креативності особистості, яка розглядається як основне «джерело інновацій» [19, с. 4].

Аналіз досліджень і публікацій. Концептуальні основи розвитку пе-

дагогічної творчості вихователів дошкільних навчальних установ у контексті сучасної системи дошкільної освіти закладені в працях учених: І. А. Зязюна, А. М. Богуш, В. І. Загвязинського, О. А. Захаренка, Ш. О. Амонашвілі, А. С. Макаренка, М. М. Поташника, В. О. Сухомлинського, В. О. Слатьоніна, Л. С. Подимової та інших. Останнім часом збільшилася кількість досліджень, присвячених вивченню проблем професійної підготовки майбутніх педагогів до педагогічної творчості. Різноманітним аспектам готовності педагога до творчої інноваційної діяльності присвячені сучасні дисертаційні дослідження О. В. Волошенко, М. І. Воровки, О. І. Виговської, Н. В. Кічук, Л. В. Кекух, О. О. Кіяшко, Л. А. Машкіної, Л. О. Мільто,

С. О. Сисевої, Н. В. Устинової, Р. К. Серьожнікової та інших учених. Аналіз наукових досліджень переконує, що успішна реалізація творчої діяльності в сучасному дошкільному навчальному закладі передбачає під-

готовку майбутніх вихователів до педагогічної творчості, розвиток їхнього творчого потенціалу, формування професійних якостей майбутніх педагогів, готовність до творчого саморозвитку. Однак, дослідники вважають, що система професійної підготовки педагога у вузі потребує сучасних підходів спрямованих на формування творчої особистості майбутніх фахівців. Однією з невирішених проблем вищої школи, на думку вчених, є пошук різноманіття форм методичної реалізації навчання студентів протягом всього перебування їх у вузі. Більшість методичних посібників і підручників з педагогіки орієнтують студента на «ідеальні умови» здійснення педагогічної діяльності. Тим часом така орієнтація створює на першому ж самостійно проведенні уроків дискомфорт, невпевненість і небажання займатися педагогічною діяльністю [17, с. 7]. Бачення проблем і можливостей – це свого роду народження нової культури, інноваційної філософії.

Зважаючи на актуальність поставленої проблеми, мета статті спрямована на формування готовності майбутніх вихователів до педагогічної творчості. Відповідно до мети, визначено основні завдання дослідження: 1) проаналізувати соціальні фактори стимулювання креативності студентів; 2) обґрунтувати необхідні організаційно-педагогічні умови для формування творчої самореалізації майбутніх вихователів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реформування системи сучасної дошкільної освіти висуває розвиток творчої особистості як одне з пріоритетних завдань. Метою сучасного українського суспільства є формування конкурентноздатної, творчої особистості, яка спроможна до самореалізації та самовдосконалення. Рівень творчого розвитку майбутнього покоління значною мірою визначається педагогічним професіоналізмом, творчою компетентністю, професійним педагогічним мисленням педаго-

га, його психологічною готовністю до педагогічної творчості. Саме тому в сучасній системі вищої освіти важливим є питання професійної підготовки студентів – майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до педагогічної творчості. Саме у творчій діяльності, як стверджує В. А. Роменець, що здійснюється за ознаками вчинку відбувається формування людини і саме через творчість стає можливим вияв її неповторної індивідуальності. Творчість людини від підліткового віку до шедеврів зрілого генія – це вияв духовних можливостей особистості, демонстрація безмежних людських якостей. На думку В. А. Роменця, творчість – це й засіб самопізнання, це й засіб саморозвитку, це й дивовижне дзеркало, в якому відображаються найпотаємніші намагання й очікування людини, найпотаємніші її думки, вся велич її духу, її неповторного «Я» [14, с. 9]. В. О. Роменець зауважує, що творчі можливості віку молодості повинні бути розкриті для того, щоб знайти оптимальні засоби їхньої діагностики та виховання. Слід виховувати не ізольовано взяті, хоч і важливі творчі компоненти (інтуїцію, уяву, мислення тощо), а їхню органічну єдність – творчу індивідуальність в цілому. Серед нашої молоді є багато талановитих дослідників. Сьогодні підтримати їхні творчі зусилля, зміцнити віру в свої сили – одне із найголовніших завдань [14, с. 7].

Відтак сучасний вихователь дітей дошкільного віку має бути підготовленим до професійної педагогічної діяльності як до творчого процесу, володіти значним особистісним, професійним та педагогічним творчим потенціалом. Тому метою педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі є формування професійних педагогічних цінностей, що становлять основу педагогічної творчості та майстерності педагога. «Залучення студентів до вирішення посильних творчих завдань, заохочення в них творчого підходу до розв'язання проблем (пропагування оригінальних вирішень тривіальних

завдань) сприяє розвитку творчого потенціала студентів» [5, с. 144].

О. М. Лук, вважає, що творчі здібності самі по собі не перетворюються на творчі звершення. Для того, щоб отримати результат, домогтися творчих досягнень, необхідний двигун, або провідний ремінь, який запустив би в роботу механізм мислення. Іншими словами, необхідні бажання і воля, потрібна мотиваційна основа [8, с. 73].

З поняттям мотив пов'язують такі психологічні феномени, як уявлення та ідеї, почуття й переживання, потреби й нахили, бажання і звички тощо. Внутрішній спонукальний мотив, зосереджений на завданні, також дуже важливий для творчості. Дослідження відомого американського психолога

Т. М. Амабайль переконують у важливості подібного роду мотивації для творчої роботи і доводить, що люди можуть робити дійсно творчу роботу у своїй галузі за умови, що вони люблять те, чим займаються, і якщо вони зосереджені на роботі, а не за можливу винагороду [18].

Таким чином, важливо створити необхідні організаційно-педагогічні умови для розкриття творчого потенціалу майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Важливою умовою формування професіоналізму майбутніх вихователів є створення у вищому навчальному закладі розвивального освітньо-виховного простору. Це передбачає створення творчої атмосфери для розвитку креативного мислення, стимулювання творчої активності, ініціативності, творчого пошуку студентів. Викладач у вищому навчальному закладі повинен створити морально-психологічний клімат у колективі «викладач-студент», який спрямований на самовдосконалення студента, виховання у нього готовності до сприйняття всього нового і незвичайного, сприятливого до інноваційної педагогічної діяльності.

Цінною в контексті вищесказаного є думка відомої дослідниці у галузі

педагогічної творчості С. О. Сисоевої, яка центральною ланкою педагогічної творчості визначає взаємодію, в якій студенти і викладач виступають суб'єктами творення розвивального навчального середовища, формування пізнавальних потреб та інтересів студентів, вибору засобів реалізації поставлених завдань, контролю і самоконтролю. Таку педагогічну взаємодію науковець розглядає як співпрацю, в якій відбуваються взаємозумовлені та взаємопов'язані процеси розвитку творчого мислення її суб'єктів [16, с. 53].

На думку К. І. Приходченко, творче освітньо-виховне середовище передбачає забезпечення поваги до чужої думки, виявлення таких суб'єктивних якостей вихованців, як участь у діалозі та вміння робити вибір, обстоювання своєї позиції в оцінюванні фактів, подій, почуттів і відкриттів, відповідальність і самодисципліна. Дослідниця доходить важливого висновку, що творче освітньо-виховне середовище створює умови для переходу від особистісно орієнтованого навчання, виховання й розвитку до особистісно діяльнісного рівня [13, с. 96]. Автор зауважує, що вся система освіти має трансформуватися у своєрідне соціальне відтворення творчих якостей всіх учасників навчально-виховного процесу. Відбувається орієнтація не тільки на якість знань, а й на саму особистість, її освіченість як категорію культури, її соціально-громадську зрілість, рівень знань, умінь, творчих здібностей у процесі переструктурування та трансформації системних зв'язків рефлексії з іншими компонентами суб'єктивності, зміни її механізмів функцій у динамічну смислову систему в процесі самовизначення творчої особистості, здатної до життєвої самотворчості, яка володіє цільною життєвою філософією, системою цінностей, котрі надають значущості й сенсу практично всьому, що вона робить [13, с. 234].

Другою умовою є індивідуалізація навчання студентів. Дослідники пе-

дагогічної творчості найбільшу увагу приділяють проявам індивідуальності студентів – творчим умінням, стилю діяльності, спілкування тощо. Саме індивідуалізація, яка пов'язана із уособленням особистості, допомагає накопиченню студентами індивідуального досвіду творчої поведінки і педагогічного спілкування та вироблення власної системи педагогічних цінностей. «Висловити ж індивідуальність у педагогічній діяльності, творчо самореалізуватися в ній навряд чи можливо без усвідомлення своєї унікальності та вміння проявляти її. Тільки зріла, суспільно визначена людина, яка виробила власну систему цінностей, може знайти адекватні засоби самовираження. Це, на наш погляд, і означає стати творчою індивідуальністю» [12, с. 53-54].

Головними засобами її формування є розвиток педагогічної техніки, комунікативних, організаторських здібностей, тренінги педагогічного спілкування. На думку Я. П. Рибалко, «головною формою індивідуалізації навчання в сучасних умовах є самостійна робота, яка виробляє у студентів психологічну установку на самостійне і систематичне поповнення своїх знань, вироблення умінь орієнтуватися в потоці наукової і політичної інформації при вирішенні нових пізнавальних завдань, є важливою умовою самоорганізованості, самодисципліни студента в оволодінні пізнавальною діяльністю; є важливим знаряддям педагогічного керівництва та управління самостійною пізнавальною діяльністю студента в процесі навчання» [15, с. 120].

Третьою умовою є організація суб'єкт-суб'єктних взаємин викладача і студента, що забезпечує перехід від суб'єкт-об'єктної до суб'єкт-суб'єктної педагогічної парадигми. Рівноправні суб'єкт-суб'єктні взаємини між студентом та викладачем, побудовані на діалогічному спілкуванні, емпатії та рефлексії, стимулюють ініціативність і творчу активність студента, що сприяє його творчій самореалізації у май-

бутній професійній діяльності.

Основними принципами суб'єкт-суб'єктної моделі навчально-виховного процесу є принципи співробітництва, самоврядування та самоуправління студентів, прагнення до їх самореалізації та самовираження у навчальному процесі, цілеспрямованого і послідовного розвитку творчого стилю діяльності [6, с. 64].

Педагогіка успіху, яка будується на принципах толерантності, взаємодопомоги, педагогічного супроводу, творчої взаємодії викладача та студента, дозволяє проектувати роботу з формування у студентів орієнтації на прагнення та досягнення успіху, бажання експериментувати та пізнавати нове, жити повноцінним, активним, сповненим цікавими подіями і творчими досягненнями студентським життям. У Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні, зазначено: «Треба орієнтувати дітей і молодь на бажання бути успішними в житті. Це – важлива мотивація до якісного навчання, яка спрямовує людину на максимальну самореалізацію, є чинником стійкого розвитку» [9, с. 142].

«Успішність у процесі навчання (незалежно від учбової дисципліни та типу навчання), переживання успіху у навчальній діяльності визначають подальшу життєву траєкторію людини, її соціальний статус та загальну успішність у майбутньому дорослому житті. Успішність, з іншого боку, заперечує егоцентризм (та егоїзм), оскільки саме неуспішність має тенденцію викликати захисну реакцію – підвищену самооцінку, яка є певною функцією егоцентричної позиції людини [2, с. 64]. Тому педагогічне виправдане створення для студента ситуації успіху, яка є суб'єктивним переживанням задоволення від процесу й результату самостійно виконаної діяльності.

Однак ситуація успіху «переростає» із прийому до педагогічної умови навчальної діяльності, якщо відбувається зміна позиції студента: з

об'єкта він перетворюється на суб'єкт навчальної діяльності, стає носієм активного, перетворювального початку [3, с. 167-171].

На думку А. С. Белкіна, успіх виступає засобом досягнення успішності та тільки тоді стає ефективним, коли він: представлений усім розмаїттям умов і способів для його створення; формується на всіх етапах взаємодії студента та викладача; реалізується викладачем з урахуванням особливостей і здібностей кожного студента при організації пізнавальної діяльності; сприяє переведенню навчального процесу з рівня педагогічної взаємодії на рівень особистісної взаємодії [1, с. 139].

Останньою умовою є: трансформація авторитарної педагогіки у педагогіку толерантності. Нам імпонує позиція, яку висловив В. Г. Кремень: «Ми повинні якнайшвидше зробити все можливе для заміни авторитарної педагогіки педагогікою толерантності, суб'єктно-об'єктних відносин між учителем та учнем – суб'єктно-суб'єктними, здійснити інші демократичні зміни з тим, щоб випускники вищих навчальних закладів були самодостатніми, підготовленими до свідомої та ефективної життєдіяльності в різних сферах життя. Тільки так можна утвердити стабільну демократію та громадянське суспільство в країні, адже лише самодостатня особистість здатна брати на себе відповідальність і діяти ефективно в умовах ринкової економіки» [7, с. 163].

Висновки і перспективи подальших розвідок. Зростання ролі дитячої творчості у виховній системі дошкільних навчальних закладів передбачає особливу професійну підготовку майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до педагогічної творчості. Соціально-педагогічні умови нашої держави потребують творчого, ініціативного, винахідливого вихователя, здатного адаптуватися в мінливих життєвих ситуаціях, критично мислити, реагувати на нові запити суспільства, успішно реалізувати себе у творчій професій-

ній діяльності.

Відповідно у вищій школі необхідною є системна цілеспрямована робота з формування творчого потенціалу фахівців, яка в подальшому сприятиме саморозвитку та самовдосконаленню вихователів, а в результаті – набуття ними високого рівня професіоналізму та майстерності в майбутній педагогічній діяльності, який зумовить «підвищення якості освіти, духовно-моральне виховання молоді, що є надто важливим у сучасних умовах і для майбутнього нашої держави» [4, с. 63].

Відтак, важливо створити у вищому навчальному закладі сприятливі умови для розвитку творчих здібностей, стимулювання ініціативи, пошуку, самостійності майбутніх вихователів. Організацію їхньої творчої діяльності, важливо спрямувати на оволодіння ними різноманітними інноваційними методиками організації творчої діяльності дітей дошкільного віку. Цьому сприяють інтерактивні форми роботи із студентською молоддю: участь студентів у науково-дослідній роботі, практичних конференціях, цікавих творчих проектах, тренінгах, організація спільної роботи студентів та вихователів дошкільних навчальних закладів. Це дає змогу студентам виявити себе активними організаторами сучасних інноваційних форм роботи, вільно висловлювати свої думки, презентувати власні ідеї та брати участь у обговоренні запропонованих тем.

Досліджувана нами проблема розглядається в аспекті формування нового типу особистості студента – майбутнього фахівця дошкільної освіти, збагачення його знаннями з педагогіки творчості, формування професійних умінь, національних та особистісних цінностей, розвиток творчих здібностей, мотивів і характерологічних якостей особистості, які забезпечать успішний творчий результат майбутньої професійної діяльності.

На основі аналізу праць науковців, професійну підготовку майбутніх вихователів до педагогічної творчості в

процесі вузівської підготовки ми розглядаємо як багатоаспектний, цілеспрямований, довготривалий процес особистісного професійного становлення творчої індивідуальності педагога, готового до майбутньої професійної інноваційної діяльності в умовах сучасного дошкільного навчального закладу.

Відтак, концепція дослідження ґрунтується на взаємопов'язаних кон-

цептах: методологічному, теоретичному, технологічному. Методологічний концепт освітньої системи професійної підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до педагогічної творчості інтегрує положення синергетично-акмеологічного, компетентнісного, аксіологічного підходів, які плануємо розглянути в подальшій роботі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Белкин А.С. Ситуация успеха. Как ее создать: кн. Для учителя /А.С. Белкин. – М.: Просвещение, 1991. – 176с.
2. Вознюк О. В. Акме-синергетичний підхід до формування творчої особистості. // Акмеологія в Україні. 2010. – №1. – С. 64.
3. Гусак О.Г. Ситуація успіху в теорії педагогічного стимулювання. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2012, Вип. 27 (80). – С. 167-17.
4. Данилова Г. С. Методична акмеологія: стратегічний ресурс професійно-особистісного розвитку методиста системи післядипломної освіти / Г. С. Данилова // Освіта і управління 2012. – № 4. – Т.15. – С. 51-63.
5. Євтух М. Б. Шляхи поліпшення підготовки вчительських кадрів в умовах університетської освіти / Євтух М. Б., Галузинський В. М., Шалік З. М.// Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук. пр. Вип. 14. – К. – Запоріжжя, 1998. – С. 14 – 19.
6. Интенсификация творческой деятельности студентов. Издательство Казанского университета. Под ред. В. А. Андреев, А. М. Мельхорн, 1990 – 198с.
7. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. – К. : Грамота, 2005. – 488 с.
8. Лук А.Н. Мышление и творчество. – М.: Политиздат. – 1976. – С.73.
9. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України; [авт.: В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, М. І. Бурда та ін.; редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), В. М. Мадзігон (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)]; за заг. ред. В. Г. Кременя. – К.: Пед. думка, 2011. – 304 с.
10. Матеріали III Всеукраїнського з'їзду працівників освіти / Київ, Чернівці: Букрест, 2011. – 400с.
11. Національна доктрина розвитку освіти. Указ Президента України від 17 квітня 2002р. № 347/2002//Дошкільне виховання. – 2002. – №7.
12. Осухова Н. Г. Становление творческой индивидуальности педагога / Н. Г. Осухова // Педагогика – № 3-4. – 1992. – С. 53-54.

13. Приходченко К. І. Система роботи педагогів у творчому освітньо-виховному середовищі спеціалізованої гуманітарної школи / К. І. Приходченко // *Педагогіка і психологія творчої особистості: проблеми і пошуки. Збірник наукових праць* (редкол. Т. І. Сущенко (гол. ред.) та ін. – Запоріжжя. – 2007. Вип.45. – 288 с.
14. Роменець В.А. Психологія творчості: Навч. посібник. 2-ге вид., доп. – К.: Либідь, 2001. – 288с.
15. Рыбалко Я.П. Формирование исследовательской культуры школьников – основы непрерывного развития их творческого потенциала / Я. Рыбалко // *Педагогіка і психологія творчої особистості*, 2001 р.
16. Сисоєва С. О. Педагогічна творчість у науковому просторі педагогіки: збірка наукових праць / С. О. Сисоєва // *Філософія педагогічної майстерності*. – Київ-Вінниця, 2008. – Розд. 1. – С. 51–59.
17. Слостенин В. А. Педагогика: инновационная деятельность / В. А. Слостенин, Л. С. Подымова // М: ИЧП Магистр, 1997. – 224 с.
18. Amabile T.M. *The social psychology of creativity*. New York: Springer-Verlsag. 1983. – С. – P. 398-399.
19. Council of the European Union. Council Conclusions of 12 May 2009 on a strategis framework for European cooperation in education and training (ET 2020) // *Official Journal of the European Union*. – 2009. – № 119. – С. – P. 2-11.